

Mikko Lahtinen

Uusi suomalainen kirjallisuuslehti?

Allekirjoittanut on käyttänyt liikenevää aikaansa sanoma- ja aikakauslehtien lukemiseen. Erityisen mielenkiintoista luettavaa on ollut ”Kirjallisuuslehti yleistä kansalaissivistystä varten” eli *Litteraturblad för allmän medborgerlig bildning*. Tässä J.V. Snellmanin (1806–81) lehdessä (1847–63) kiinnittää huomiota laaja tulkinta kirjallisuudesta ja kirjallisuuskritiikistä. Kirjallisuuden konseptioon sisältyy paitsi tieto- ja kaunokirjallisuus myös sanoma- ja aikakauslehdet. Määritelmän ulkopuolelle ei suljeta myöskään kirjallisuuden kirjoittajia, toimittajia, kustantajia ja julkaisijoita tai kirjapainoja, kirjakauppoja ja muita jakelukanavia. Mukana on myös analyyseja lukevan yleisön koostumuksesta, roolista ja asemasta Suomessa ja muualla maailmassa.

Vaikka Snellmanin lehti oli nimenomaan kirjallisuuslehti, usein artikkeleiden aiheena olivat ajan merkittävät yhteiskunnalliset kysymykset, kuten elinkeinoelämän ongelmat, kommunikaation muotojen kehityksen materiaaliset ja immateriaaliset edellytykset tai esimerkiksi tilattoman väestön keho asema tai maa- ja metsätalouden uudistustarpeet. Snellman tarttui näihin kysymyksiin myös niitä käsittelevän kirjallisuuden välityksellä. Silloinkin tärkeä oli itse asia, ei vain sitä käsittelevä koti- tai ulkomainen teos. Monessa tapauksessa ankara kriitikko osoitti muutamin vedoin arvostelun kohteen yhdentekeväksi, mutta käytti sen esille tuomaan aiheeseen sivun jos toisenkin.

Snellmanin kirjallisuuslehdessä kiehtoo se, että kirjallisuuskritiikki on yhteiskuntakritiikkiä ja yhteiskuntakritiikki on kirjallisuuskritiikkiä; kirjallisuus avaa näkymän

yhteiskuntaan ja yhteiskunta näkyy kirjallisuudessa. Nykytermein sanottuna myös ”mediakritiikki” on vahvasti mukana, sillä Snellman analysoi kirjallisuutta ja sen kysymyksiä yhteyksissään muihin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Tunnetusti hän piti suomenkielisen kansalliskirjallisuuden luomista kansakunnan kehityksen olennaisena edellytyksenä.

Vaikka Snellmanin kirjallisuuslehdessä ja nykyajan välissä on pian jo puolitoista vuosisataa, ei ajatus kirjallisuudesta yhteiskuntana ja yhteiskunnasta kirjallisuutena ole vanhentunut. Voi jopa väittää, että Suomenmaassa olisi todella tarpeen perustaa nimenomaan sellainen kirjallisuuslehti, jossa käytäisiin säännöllistä ja monipuolista keskustelua yhteiskunnallisista kysymyksistä ja toisaalta arvioitaisiin kirjallisuutta ja muuta mediaa yhteiskunnallisista näkökulmista. Kaavailemassani lehdessä ei syrjittäisi mitään kirjallisuudenlajia, eikä painotettaisi vain ”hyvää” kirjallisuutta. Yhteiskunta- ja mediakritiikin näkökulmasta katsottuna juuri sanomalehdet, sähköinen media ja usein juuri ”huono” kirjallisuus ovat kaikkein vaikutusvaltaisinta kirjallisuutta ja kulttuuria. Siellä missä on valtaa ja vaikutusvaltaa tulee olla myös vastavaltaa ja vastavaikutusta.

Mediakritiikki ei ole vain medioiden sisältöjen arvostelua vaan myös median voima-, valta- ja omistussuhteiden analyysia. Sen tulee osoittaa, miten median maailma on organisoitu, miten sen organisaatiot ja julkisuuden muodot liittyvät toisiinsa, erovat toisistaan, ja kytkeytyvät valtaan politiikassa, taloudessa ja kulttuurin kentillä. Näissä puitteissa syntyvät myös niin sanotun kauno-, viihde- tai tietokirjallisuusjulkaisut. Kirjallisuuslehti, joka ei

” Mediakritiikki ei ole vain medioiden sisältöjen arvostelua vaan myös median voima-, valta- ja omistussuhteiden analyysia. Sen tulee osoittaa, miten median maailma on organisoitu, miten sen organisaatiot ja julkisuuden muodot liittyvät toisiinsa, erovat toisistaan, ja kytkeytyvät valtaan politiikassa, taloudessa ja kulttuurin kentillä. Näissä puitteissa syntyvät myös niin sanotun kauno-, viihde- tai tietokirjallisuusjulkaisut.”

kiinnitä tällaisiin voima- ja valtasuhteisiin huomiota, ei täytä laadukkaan kirjallisuuskritiikin vaatimuksia. Lehden on otettava tämä huomioon myös omassa organisoitumisessaan ja toiminnassaan. On vaikea kuvitella, että kriittinen kirjallisuuslehti tai sanomalehden kulttuurisivusto voisi olla osa jotakin suurta kaupallista lehti- ja mediataloa. Miten silloin voisi uskottavasti arvostella tuota samaista markkinavoimien hallitsemaa todellisuutta? Vaara, että lehti alistetaan omistajansa oman edun tavoittelun välikappaleeksi, on aivan liian suuri.

Varoittavina esimerkkeinä voidaan mainita Sanoma-WSOY ja Yhtyneet Kuvalehdet. Jopa voittoa tavoittelemattoman ja edellisiin verrattuna lilliputtisarjaan kuuluvan *niin & näin* -lehden toimituksessa suhtaudutaan häveliäämmin omien kustanteiden esille tuomiseen kuin näiden suuryritysten *Helsingin Sanomissa* ja *Parnassossa*. Ensi mainitussahan ilmestyy jatkuvasti WSOY:n kustantamien teosten arvosteluja ja esittelyjä, mutta ei arvosteluja tästä kustantamosta tai sen roolista *HS:n* kulttuurisivuilla. *Parnassossa* puolestaan julkaistiin äskettäin (4/2005) kärkijuttuna näyttävä haastattelu kirjailija Bo Carpelanista ja hänen uudesta teoksestaan. Sen suomenoksen kustantaja oli *Parnassoa* kustantava Otava-Kuvalehdet-konserni. Sen myös omistamassa *Suomen Kuvalehdessä* järjestettiin samaan aikaan Carpelanin teosta markkinoiva näyttävä mainoskampanja. Arvata voi, että myös konsernin muissa lehdissä mainittu kirjailija on ollut näkyvillä. Tällä lailla pahemman kerran kompromettoitu kirjailija lienee tuntenut olonsa perin kiusaantuneeksi. Voi vain toivoa, että *Parnasson* tuore

päätoimittaja Jarmo Papinniemi lukeutuisi niihin ihmisiin, jotka eivät vielä ole aivan sokeita julkisuusbisneksen ongelmille. Toinen asia on se, miten suuren konsernin kirjallisuuslehden päätoimittaja voisi torjua manipulointirytykset.

Snellmanin harjoittama kirjallisuuskritiikki on ammainen osoitus siitä, että kirjallisuus riittävän laajasti tulkittuna voi tarjota erinomaisen lähtökohdan kriittiselle keskustelulle yhteiskunnan keskeisistä ongelmista. Nykyään niistä ei juurikaan keskustella kirjallisuutta arvostelevissa lehdissä tai keskustelu on kovin hajanaista ja pirstoutunutta, kuten myös *niin & näin* -lehden lukijat ovat saattaneet havaita. On varmaan myös niin, ettei sellaista kirjallisuuslehteä ole mahdollista tai syytäkään perustaa, jossa yhteiskunta-/kirjallisuuskritiikkiä esitettäisiin jostakin tietystä näkökulmasta tai aatteellisesta positioista. Siitä huolimatta suomalaisen kulttuurin ja tieteen kentiltä on mahdollista löytää moniakin kirjoittajia, jotka ovat halukkaita ja kykeneviä kirjoittamaan ja keskustelemaan kirjallisuudenkin kautta maan ja maailman ongelmista sekä harjoittamaan monipuolista mediakulttuurin arvostelua. Tällaisen kirjoittelun myötä varmistuisi myös se, ettei kirjallisuus ole merkityksetön asia, eikä sen merkityksellistäminen edellytä infantilisoivia markkinointitemppuja tai lukijan privatisoitumista omiin maailmoihiinsa. Ennustankin, että uuteen suomalaiseen kirjallisuuslehteen tarttuisi yllättävän moni kansalainen – jos ei muuten niin kansalaissivistyksensä tähden, tässä maailmassa, jossa yhä useammin havaitsee joutuneensa alaikäistämään pyrkivän mediahyökäyksen kohteeksi.

” On vaikea kuvitella, että kriittinen kirjallisuuslehti tai sanomalehden kulttuurisivusto voisi olla osa jotakin suurta kaupallista lehti- ja mediataloa. Miten silloin voisi uskottavasti arvostella tuota samaista markkinavoimien hallitsemaa todellisuutta? ”